

## REZULTATI ŠTETJA VODNIH PTIC V JANUARJU 2003 V SLOVENIJI

### Results of the Mid-Winter Waterfowl Counts in January 2003 in Slovenia

BORUT ŠTUMBERGER

Cirkulane 41, SI-2282 Cirkulane, Slovenija, e-mail: stumberger@siol.net

#### 1. Uvod

V Sloveniji se je štetje vodnih ptic – International Waterfowl Census (IWC) – med letoma 1997 in 2003 trdno usidralo v obliki organiziranega nadzora populacij vodnih ptic (ŠTUMBERGER 1997 – 2002). Januarsko štetje vodnih ptic je najpopolnejši mednarodno primerljiv inštrument za popisovanje neke skupine ptic v Sloveniji. Štetje je bilo leta 1997 zasnovano z definicijo monitoringa kot kontinuirano spremljanje številčnosti organizmov na način in z metodami, ki nam hkrati razkrivajo vzroke sprememb (FURNESS & GREENWOOD 1993). Temelji na rezultatih sistematičnega zbiranja podatkov v okviru rednih popisov z namenom oceniti odklone od pričakovanih standardov in vrednosti. Še nekaj opravljenih januarskih štetij vodnih ptic in moč bo odkrivati tudi nekatere vzroke sprememb. V prispevku so predstavljeni rezultati štetja vodnih ptic v januarju 2003 v Sloveniji.

#### 2. Metoda ter vremenske in hidrološke razmere

Januarsko štetje vodnih ptic v organizaciji DOPPS smo opravili v soboto 11. in nedeljo 12.1.2003. Metoda štetja je opisana v ŠTUMBERGER (1997). Šteli smo na vseh vodnih površinah v Sloveniji v sedmih števnih območjih. Štete so bile vse vrste vodnih ptic. Kormorani *Phalacrocorax carbo* so bili po vsej državi prešteti hkrati na skupinskih prenočiščih dne 11.1. v okviru Evropskega januarskega štetja kormoranov (Pan European Cormorant Midwinter Census, WI – Cormorant Research Group) in podnevi popisani po posameznih odsekih rek in obale in drugih vodnih lokalitetah. Opazovanja kormoranov na prenočišču smo vpisovali v poseben standardiziran formular. Na obali smo vodne ptice tradicionalno šteli v nedeljo 12.1., dan za štetjem v notranjosti države. Galebi Laridae so bili v notranjosti prešteti na skupinskih prenočiščih. Večina mokožev *Rallus aquaticus* je bila prešteta s pomočjo metode predvajanja posnetka med 8.1. in 21.1.2005 (L. BOŽIČ *pisno*).

December 2002 je bil toplejši od dolgoletnega

povprečja. Toplo vreme ob koncu decembra se je nadaljevalo v prve štiri dni januarja 2003 z najvišjimi dnevnimi temperaturami v nižinskem svetu okoli 12 – 16°C. Padavine predvsem v obliki snega so se začele 5.1. Druga tretjina januarja je bila precej mrzla. Suho zimsko vreme se je pričelo 12.1. V nižinah so zjutraj 8. januarja v Murski Soboti izmerili –20°C. Drugi dan štetja, 12.1., pa v Celju –24°C. Najvišje dnevne temperature v času štetja so bile pod lediščem. Povprečni decembrski pretoki rek so se le malo razlikovali od dolgoletnega povprečja: večji so bili le v severovzhodni Sloveniji, neobičajno veliki pa so bili pretoki Mure. Tudi januarja 2003 so se le za malenkost razlikovali od pretokov v dolgoletnem primerjalnem obdobju: večji so bili za 1,7 m<sup>3</sup>/s (v primerjalnem obdobju 67,6 m<sup>3</sup>/s). Temperature rek so bile le nekoliko višje kot običajno (0,2°C). Precej višje od temperatur v dolgoletnem primerjalnem obdobju so bile povprečne temperature obeh največjih slovenskih jezer Bleda in Bohinja (1,8°C) (ARSO 2002 & 2003, I. STROJAN *pisno*).

#### 3. Rezultati in razprava

Štetja se je udeležilo 165 popisovalcev. Na osnovi 478 poročil s posameznih lokalitet in odsekov vodotokov in obale je bilo na sedmih števnih območjih v državi prešteti 50.802 vodnih ptic. Ugotovljenih je bilo kar 66 različnih vrst (tabela 1), največ ob IWC doslej. Številčno so bile za vodne ptice najpomembnejša števna območja Drave, Obale in zgornje Save. Najštevilčnejše vrste med štetjem so bile mlakarica *Anas platyrhynchos*, liska *Fulica atra*, kormoran, rumenonogi galeb *Larus cachinnans*, rečni galeb *Larus ridibundus*, čopasta črnica *Aythya fuligula*, krehelj *Anas crecca*, sivka *Aythya ferina*, mali ponirek *Tachybaptus ruficollis*, zvonec *Bucephala clangula*, siva čaplja *Ardea cinerea* in labod grbec *Cygnus olor* (> 1000 osebkov). Med najredkejšimi so bili rdečegrli slapnik *Gavia stellata*, rumenokljuni slapnik *Gavia adamsii*, zlatouhi ponirek *Podiceps auritus*, bobnarica *Botaurus stellaris*, žličarka *Platalea leucorodia*, snežna gos *Anser caerulescens*\*, moškatna bleščavka *Cairina moschata*\*

mandarinka *Aix galericulata*, dolgorepa raca *Anas acuta*, kostanjevka *Aythya nyroca*, beloliska *Melanitta fusca*, zimska raca *Clangula hyemalis*, mali prodnik *Calidris minuta*, puklež *Limnocryptus minimus* in črni martinec *Tringa erythropus* (1 - 3 osebk). Opazovanja vrst, označenih z zvezdico, mora potrditi še Komisija za redkosti – KRED.

**Tabela 1:** Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 2003 (IWC) v Sloveniji

**Table 1:** Results of the mid-winter waterfowl count in January 2003 (IWC) in Slovenia

Vrsta - Števno območje/ Species - Count area	Mura	Drava	Savinja	Spodnja Sava	Zgornja Sava	Notranjska, Primorska	Obala	Skupno/ Total
rdečegrli slapnik <i>G. stellata</i>		1					1	2
polarni slapnik <i>G. arctica</i>		2	1		2		36	41
rumenokljuni slapnik <i>G. adamsii</i>							1	1
mali ponirek <i>T. ruficollis</i>	62	601	9	241	218	32	27	1.190
čopasti ponirek <i>P. cristatus</i>	2	182	43	22	28	9	191	477
rjavovrati ponirek <i>P. grisegena</i>		1					3	4
zlatouhi ponirek <i>P. auritus</i>							3	3
črnovrati ponirek <i>P. nigricollis</i>		2	1	3	1	1	42	50
kormoran <i>P. carbo</i>	364	1.574	285	1.010	186	87	380	3.886
vranjek <i>P. aristotelis</i>							8	8
bobnarica <i>B. stellaris</i>		1						1
mala bela čaplja <i>E. garzetta</i>		3				1	189	193
velika bela čaplja <i>E. alba</i>	76	226	1	15	25	9	41	393
siva čaplja <i>A. cinerea</i>	119	329	125	179	255	49	31	1.087
žličarka <i>P. leucorodia</i>							2	2
labod grbec <i>C. olor</i>	221	544	39	139	78	7		1.028
njivska gos <i>A. fabalis</i>	50	159						209
beločela gos <i>A. albifrons</i>	8	7				2	58	75
siva gos <i>A. anser</i>		8			12		47	67
snežna gos <i>A. caerulescens</i>		2						2
duplinska kozarka <i>T. tadorna</i>		2					32	34
moškatna bleščavka <i>C. moschata</i>		1						1
nevestica <i>A. sponsa</i>		1						1
mandarinka <i>A. galericulata</i>					1			1
žvižgavka <i>A. penelope</i>	5	33		1	11		210	260
konopnica <i>A. strepera</i>		20					3	23
kreheljc <i>A. crecca</i>	62	984	170	45	4	15	576	1.856
mlakarica <i>A. platyrhynchos</i>	2.683	8.549	1.413	1.142	3.000	1.788	511	19.086
dolgorepa raca <i>A. acuta</i>		2						2
raca žličarica <i>A. clypeata</i>					1		29	30
tatarska žvižgavka <i>N. rufina</i>	3	1						4
sivka <i>A. ferina</i>	17	1.587	4	151	35	16	2	1.812
čopasta črnica <i>A. fuligula</i>	8	2.293	2	22	28	15		2.368
rjavka <i>A. marila</i>				15				15
kostanjevka <i>A. nyroca</i>		1			1			2
beloliska <i>M. fusca</i>		1						1
zimska raca <i>C. hyemalis</i>		2			1			3

(continuation of Table 1 / nadaljevanje tabele 1)

Vrsta - Števno območje/ Species - Count area		Mura	Drava	Savinja	Spodnja Sava	Zgornja Sava	Notranjska, Primorska	Obala	Skupno/ Total
zvonec	<i>B. clangula</i>	11	1.095		11	7	42	3	1.169
mali žagar	<i>M. albellus</i>	1	151	6	3	4		8	173
srednji žagar	<i>M. serrator</i>							89	89
veliki žagar	<i>M. merganser</i>	15	277	4		60	2		358
belorepec	<i>H. albicilla</i>	3	5				1		9
mokož	<i>R. aquaticus</i>		20			6	4	6	36
zelenonoga tukalica	<i>G. chloropus</i>	26	18	2	72	45	10	3	176
liska	<i>F. atra</i>	48	2.150	602	779	417	316	1.219	5.531
beločeli deževnik	<i>C. alexandrinus</i>							6	6
črna prosenka	<i>P. squatarola</i>							15	15
priba	<i>V. vanellus</i>					1		21	22
mali prodnik	<i>C. minuta</i>							2	2
spremenljivi prodnik	<i>C. alpina</i>							226	226
kozica	<i>G. gallinago</i>		11		2	9	5	4	31
puklež	<i>L. minimus</i>		1						1
veliki škurh	<i>N. arquata</i>							13	13
črni martinec	<i>T. erythropus</i>							2	2
rdečenogi martinec	<i>T. totanus</i>							100	100
zelenonogi martinec	<i>T. nebularia</i>					3		7	10
pikasti martinec	<i>T. ochropus</i>	20	18	1		9			48
mali martinec	<i>A. hypoleucos</i>	1						7	8
črnoglavi galeb	<i>L. melanocephalus</i>			1				5	6
mali galeb	<i>L. minutus</i>		3			1			4
rečni galeb	<i>L. ridibundus</i>	2	1.180	102	39	41	13	2.338	3.715
sivi galeb	<i>L. canus</i>		767	18		2		104	891
rumenonogi galeb	<i>L. cachinnans</i>	1	517	61	31	2	79	3.062	3.753
kričava čigra	<i>S. sandvicensis</i>							29	29
vodomec	<i>A. atthis</i>	8	22	15	22	17	4	5	93
povodni kos	<i>C. cinclus</i>		7	40	9	2	10		68
Skupno / Total		3.816	23.362	2.944	3.953	4.513	2.517	9.697	50.802

V mreži 376 števnih odsekov rek in Obale na dolžini 1397 kilometrov smo vodne ptice v januarju 2003 šteli na 879 kilometrih. Vzhodno od Save so bile stoječe vode pretežno povsem zaledenele, z izjemo velikih jezer pri Velenju. Na Blejskem in Bohinjskem jezeru ni bilo ledu, Rudniško je bilo zaledenelo 3/4 (manjše stoječe vode vzdolž Save pretežno do celote), Cerknjsko 3/4. Na Primorskem in Obali so začele zmrzovati manjše stoječe vode (do 1/4). Sečoveljske soline so bile zaledenele 3/4. Velike pretočne akumulacije so bile v notranjosti zaledenele le ob zgornji Savi, do 3/4. Potoke in manjše reke je v notranjosti države pokrival led v povprečju do 1/2. Reke so bile zamrznjene le vzhodno

od Trojan: Savinja 1/4, Dravinja povprečno 1/2, Pesnica povprečno 3/4, Drava do 1/4, Ščavnica povprečno 1/2, Mura do 1/4 (po reki je plaval ledeni sreš) in Ledava do 1/2. Pretočne akumulacije na manjših rekah so bile v notranjosti pretežno zaledenele. Hiter padec temperatur zraka med štetjem se je na stojčih vodah kazal na značilen način: tiste s še dovolj akumulirane energije so bile nezaledenele, plitke in zlasti manjše pa so naglo zamrzovale ali so bile že zaledenele (npr. celo Sečoveljske soline!). Ob hkratnem Evropskem januarskem štetju kormoranov se je na 20 zasedenih skupinskih prenočiščih zadrževalo 3886 osebkov, 8 prenočišč je bilo nezasedenih, na enem prenočišču

pa nismo šteli (verjetno nezasedeno). Sicer pa lahko lastnosti štetja vodnih ptic v januarju 2003 opišemo takole: značilnost je bila doslej najbogatejša vrstna paleta vodnih ptic. Med njimi smo prvič ob IWC popisali tudi rumenokljunega slapnika, žličarko in pukleža. Značilna sredozemsko-kontinentalna vrstna porazdelitev vodnih ptic v Sloveniji (ŠTUMBERGER 2000) je bila zabrisana. Zlasti to velja za slapnike Gaviidae in ponirke Podicipedidae. Že drugič zapored so se male bele čaplje *Egretta garzetta* v času IWC zadrževale na dveh števnih območjih v notranjosti države. Zabeležili smo jih na števnih območjih Drave in Notranjske. Čopastih ponirkov *Podiceps cristatus* je bilo v notranjosti države več kot na Obali. Največja števila ptic v času IWC v zadnjih 7 letih so bila ugotovljena za čopastega ponirka, vranjeka *Phalacrocorax aristotelis*, malo belo čapljo, duplinsko kozarko *Tadorna tadorna*, čopasto črnico, rjavko *Aythya marila*, malega žagarja *Mergellus albellus*, belorepca *Haliaeetus albicilla*, črno prosenko *Pluvialis squatarola*, spremenljivega prodnika *Calidris alpina*, pikastega martinca *Tringa ochropus*, črnoglavega galeba *Larus melanocephalus* in rumenonogega galeba (> 3 osebk). Gosi *Anser* sp. so bile spet maloštevilne zaradi lova. Posebnost IWC so bila drugič zapored velika števila vodnih ptic na števnem območju zgornje Save.

**Zahvala:** Franc Ferik (z družino), Willibald Stani, Josef Ringert, Markus Russ, Josef Wolf, Danica Barovič, Bojan Weitzer, Franc Kosi, Branko Bakan, Uroš Koštric, Željko Šalamun, Igor Kolenko, Anton Lejko, Borut Ficko, Ana Klemenčič, Gorazd Klemenčič, Franjo Sušec, Alenka Kolenko, Janez Kolenko, Bernarda Novak, Ernest Bedič, Marjan Vaupotič, (**Mura**), Davorin Vrhovnik, Igor Stražišnik, Virgil Šlaher, Franc Bračko, Stanko Jamnikar, Jakob Smole, Tilen Basle, Maja Marič, Rok Tuš, Klemen Mlinarič, Smiljan Bačani, Aleš Tomažič, Tom Strojnik, Matjaž Premzl, David Vujinovič, Tatjana Koren, Matjaž Kerček, Miroslav Vamberger, Suzana Burjan, Luka Božič, Dominik Bombek, Borut Štumberger, Karmen Štumberger, Gornik Andrej, Rene Jeromel, Boris Kočevar, Jure Kočevar, Katja Božičko, Marija Vujinovič, Dejan Bordjan, Danica Kušter, Ana Janžekovič, Franc Janžekovič, Angela Fras, Albin Kunst, Vladka Tucovič, Iztok Vreš, Venčeslav Kmetec, Bojana Mencinger-Vračko, Darja Remsko, Tanja Fišer, (**Drava**), Anton Kladnik, Primož Sedminek, Denis Vengust, Miha Kronovšek, Egidij Čater, Janez Ocvirk, Vinko Andoljšek, Karel Dajčman, Stane Pisanec, Rajko Čater, Zdravko Podhraški, Karmen Podhraški, Drago Kopriva, Boštjan Pokorny, Andreja Zupanc (**Savinja**), Tomaž Jančar, Nataša Gorjanc, Aleš Klemenčič, Alenka Ivačič, Henrik Ciglič, Miha Žnidaršič, Marko Trebušak, Katarina Aleš,

Dare Fekonja, Dušan Sova, Jožef Osredkar, Urša Koce, Damijan Denac, Cvetka Marhold, Katarina Denac, Vera Zgonik, Aljaž Jenič, Dare Šere, Tomaž Remžgar, Eva Vukelič, Tanja Benko, Rudolf Tekavčič, Jošt Stergaršek, Jolanda Strnad, Igor Kovše, Vojko Havliček, Jože Kozamernik, Boža Majstorovič, Davorin Tome, Blanka Dolinar, Zlata Vahčič, Ivica Kogovšek, Ivan Kogovšek, Sava Osole (**zgornja Sava**), Marjan Gobec, Jolanda Gobec, Andrej Hafner, Dušan Klenovšek, Peter Požun, Sonja Budna, Pavel Šet, Branimir Vodopivec, Hrvoje Oršanič, Edvard Blatnik, Rudi Omahen, Marjan Kumelj, Erna Reinkober, Andrej Hudoklin, David Kapš, Franc Paukovič, Marjan Jenko, Martina Peterlin, Vlado Lopatič, Janez Smole, Marija Pečnik, Damijana Pečnik, Jože Bračika, Jože Pečnik, Majda Bračika, Stane Zlobko, Božo Kelher, Marinka Kastelic, Mirko Perušek, Ante Paukovič, Jože Režek, Milena Vranetič, Tea Frlan (**spodnja Sava**), Tomaž Berce, Primož Kmecl, Leon Kebe, Drago Telič, Brane Koren, Nadja Baucon, Jernej Figelj, Andrej Figelj, Jurij Mikuletič, Peter Krečič, Ivan Kljun, Erik Šinigoj, Marko Devetak (**Notranjska in Primorska**), Borut Rubinič, Al Vrezec, Tina Rabzelj, Peter Trontelj, Borut Mozetič, Dušan Šuštaršič, Bogdan Lipovšek, Dario Markežič (**Obala**) so popisovali in poročali o vodni pticah. Opravičili so se Andrej Sovinc, Breda Bobovnik, Marija Sodja Kladnik in Natalija Krušič. Vsem kolegom gre za orjaško opravljeno delo prisrčna zahvala.

Rosemarie Parz-Gollner je pripomogla k popolnemu popisu kormoranov. Igor Strojjan (ARSO) je posredoval neobjavljene podatke o pretokih in temperaturah rek in jezer. Ker je pričujoče januarsko štetje vodnih ptic zadnje, ki sem ga lahko opravil kot nacionalni koordinator, velja prisrčna zahvala imenovanim lokalnim koordinatorjem. Zlasti Katarini Senegačnik (sedaj Denac) in Boži Majstorovič, dvema prvima damama IWC. Delo z njima je bilo tako čudovito, kot je bilo šteti ptice.

### Povzetek

Štetja vodnih ptic med 11. in 12.1.2003 (IWC) se je v Sloveniji udeležilo 165 popisovalcev. Na osnovi 478 poročil je bilo na 7 števnih območjih v državi prešteti 50.802 vodnih ptic. Ugotovljenih je bilo 66 vrst. Štete so bile vse vrste vodnih ptic. Kvantitativno so bila za vodne ptice najpomembnejša števna območja Drave, Obale in zgornje Save. Najštevilnejša vrsta je bila mlakarica *Anas platyrhynchos*, sledijo lisca *Fulica atra*, kormoran *Phalacrocorax carbo*, rumenonogi galeb *Larus cachinnans*, rečni galeb *Larus ridibundus*, čopasta črnica *Aythya fuligula*, krehelj *Anas crecca*, sivka *Aythya ferina*, mali ponirek *Tachybaptus ruficollis*, zvonec *Bucephala clangula*, siva čaplja *Ardea cinerea* in labod grbec *Cygnus olor* (> 1000 osebkov). Na

20 zasadenih skupinskih prenočiščih kormoranov v Sloveniji se je zadrževalo 3886 osebkov, 8 prenočišč je bilo nezasadenih, na enem prenočišču pa nismo šteli (Evropsko januarsko štetje kormoranov). Stoječe vode v vzhodni polovici Slovenije so bile med štetjem pretežno zaledenele, reke okoli 1/4. V zahodni polovici, celo na Obali, pa so stoječe vode pospešeno zamrzovale. V zahodni polovici države večji vodotoki vključno s Savo niso bili zamrznjeni, manjši pa do 1/2.

### Summary

In the waterfowl census (IWC) carried out in Slovenia on 11 Jan and 12 Jan, 2003, 165 observers took part. On the basis of 478 reports, 50,802 aquatic birds were counted in seven count areas. 66 different species were registered. All water birds were counted. The most important in terms of the birds' numbers were the count areas of the Drava river, the Slovene Littoral, and the upper Sava. The most abundant species during the census was the Mallard *Anas platyrhynchos*, followed by the Coot *Fulica atra*, Great Cormorant *Phalacrocorax carbo*, Yellow-legged Gull *Larus cachinnans*, Black-headed Gull *Larus ridibundus*, Tufted Duck *Aythya fuligula*, Common Teal *Anas crecca*, Pochard *Aythya ferina*, Little Grebe *Tachybaptus ruficollis*, Common Goldeneye *Bucephala clangula*, Grey Heron *Ardea cinerea* and Mute Swan *Cygnus olor* (> 1000 individuals). At the 20 occupied Great Cormorant's roost sites in Slovenia, 3,886 individuals were counted, 8 roost sites remained vacant, while at one of the sites no counting was carried out (Pan European Cormorant Midwinter Census). Standing waters in the eastern part of Slovenia were mostly frozen over, and rivers to about 25%. In the western part of the country, even in the Slovene Littoral, standing waters were getting increasingly icebound. Larger watercourses in western Slovenia (including the Sava) were, on the other hand, not frozen over, while smaller rivers were covered by ice up to 50%.

### Literatura

- ARSO (2002): Mesečni bilten 12 (9): 3–31.  
 ARSO (2003): Mesečni bilten 1 (10): 3–23.  
 FURNESS, R.W. & GREENWOOD, J.J.D. (1993): Birds as monitors of environmental change. – Chapman & Hall, London.  
 ŠTUMBERGER, B. (1997): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 1997 v Sloveniji. – *Acrocephalus* 18 (80/81): 29–39.  
 ŠTUMBERGER, B. (1998): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 1998 v Sloveniji. – *Acrocephalus* 19 (87/88): 36–48.

- ŠTUMBERGER, B. (1999): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 1999 v Sloveniji. – *Acrocephalus* 20 (92): 6–22.  
 ŠTUMBERGER, B. (2000): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 2000 v Sloveniji. – *Acrocephalus* 21 (102/103): 271–274.  
 ŠTUMBERGER, B. (2001): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 2001 v Sloveniji. – *Acrocephalus* 22 (108): 171–174.  
 ŠTUMBERGER, B. (2002): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 2002 v Sloveniji. – *Acrocephalus* 23 (110/111): 43–47.

Prispelo / Arrived: 7.12.2004

Sprejeto / Accepted: 13.1.2006